

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” по ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата. Антропология на съвременните културни практики. Изследвания на материалната култура), обявен в ДВ бр. 67/04.08.2023 г. за нуждите на катедра „История и теория на културата“ към СУ „Св. Климент Охридски“

Рецензията е изготвена от доц. д-р Меглена Иванова Златкова, катедра „Етнология“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, назначена за член на научно жури със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД-38-554/26.09.2023 г.

За конкурса бяха подали документи две кандидатки, но в настоящата рецензия ще бъде оценена научната продукция на гл. ас. д-р Велислава Юриева Петрова. Научна продукция на другата участничка в конкурса - д-р Розалия Георгиева Гигова не покрива минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, съгласно чл.2 от ЗРАСРБ и чл. 53 и чл. 54 от Правилника за прилагането му (ППЗРАСРБ), и от чл. 105, ал. 1 и член 109 от Правилника на СУ „Св. Климент Охридски” (ПУРПНСЗАДСУ). Научното жури на своето първо заседание единодушно взе решение с протокол №1 от 16.10.2023 г. да допусне до оценяване само гл. ас. д-р Велислава Петрова.

I. Общо описание на представените материали

Гл. ас. д-р Велислава Петрова участва в конкурса с хабилитационен труд – монографията „Отпадъкът като ресурс и въображение. Антропологически перспективи“, София: Университетско издателство СУ Климент Охридски, 2023 г., 21 студии, статии и глави от колективни монографии, публикувани в академични издания на български, английски и френски език. Приложен е списък със 17 цитата в статии, студии, глави от книги в реферирани и нереферирани бази данни. Д-р Велислава Петрова е ръководител на 2 и член екип на 11 международни и национални научни проекти. По всичките показатели научната продукция на д-р Велислава Петрова не само покрива, но и в някои отношения многократно надхвърля точките от минималните национални изисквания, според ЗРАСРБ и правилниците за прилагането му. За конкурса са представени 9 програми за учебни курсове, списък с участия в научни форуми, списък с участия като гост лектор в други

университети и летни училища, списък с доказателства за експертна дейност, списък с участия в научни мрежи и организации и др.

1. Данни за кандидатката

От биографичната справка на гл. ас. д-р Велислава Петрова става ясно, че тя е учен и преподавател със значими академични постижения и сериозен преподавателски опит, разпознаваема както в българските, така и в европейските научни среди в областта на социалните и хуманитарни науки. Възпитаничка е и на катедра „История и теория на културата“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, и на Университета „Декарт“ в Париж. Тя защитава докторската дисертация през 2010 г. с двойно научно ръководство по споразумение между същите два университета. Д-р Велислава Петрова е назначена за асистент през 2010 г. и за главен асистент през 2011 г. в катедра „История и теория на културата“ в СУ „Св. Климент Охридски“ оттогава активно участва в академичния и образователния живот на катедрата, но също така развива и собствените си научни интереси.

2. Обща характеристика на научните трудове и постижения на кандидатката

Основните интереси на гл. ас д-р Велислава Петрова са в областта на градските изследвания, пазарите в града, материалната култура, храната и храненето и отпадъците като ресурс. Макар и разнопосочни на пръв поглед, във всичките изследователски проекти и публикации може да се забележи стремежът на д-р Петрова да антропологизира сериозните социални и културни проблеми, свързани с аспекти на съвременното живеене и да разгледа локалните специфики на националните терени в глобален план на културните и социалните аспекти на предметността.

Точките на кандидатката по групи са както следва: група А – 50 т. (от минимум 50 т.) – дисертация за ОНС “Доктор”, група В 100 при минимум изискуеми 100, група от показатели Г 4-10 – 250 при минимум 200, група от показатели Д (цитирания) – 125 при минимум 50) Е Сума от показателите от 14 до края - 290.

Не е открито плагиатство в представените по конкурса научни трудове, след проверка със специализиран софтуеър. Научните публикации са в рецензирани и редактирани издания и също са преминали проверка за плагиатство.

3. Характеристика и оценка на преподавателската дейност на кандидата

Искам да открия сериозния преподавателски опит на кандидатката, защото длъжността „доцент“ в университет предполага много повече дейности извън научно-изследователската ни работа и най-вече умения не само да се предават знания и компетенции, но да се „провокира“ изследователски интерес у студентите, които да продължат да се развиват оттам насетне и самостоятелно.

От списъка с водени дисциплини виждаме, че профилът им е свързан с тематичната област на конкурса, но и с развиване на изследователски компетенции у студентите, което означава много допълнителна работа, съвместни теренни изследвания, включване в проекти и др. Сред курсовете има пет задължителни и четири избираеми курса за ОКС „бакалавър“ и „магистър“ на програмите на катедра „История и теория на културата“, в т.ч. и за Еразъм+ студенти. Освен пряко академичните си задължения, д-р Велислава Петрова развива уменията си за нови форми на преподаване като гост-лектор и преподавател в летни школи, семинари, лектории в партньорски български и европейски, южно и северноамерикански университети, както и с презентации в т.нар. гражданска наука.

Важна част от научно-преподавателската работа на всеки университетски преподавател е извънаудиторната работа със студенти. Важен критерий за атестацията на д-р Велислава Петрова е, че тя е ръководила 5 студентски дипломни работи, които разработват нови изследователски полета. Тя е и ръководител на многобройни студентски практики, включва студенти в проекти, по които работи и активно участва в създаването на бъдещи млади изследователи в областта на културните изследвания.

4. Съдържателен анализ на научните и научно-приложните постижения на кандидата

Ще започна рецензирането на научните трудове с монографията „Отпадъкът като ресурс и въображение. Антропологически перспективи“. Книгата е с обем 173 страници,

структурирана е в увод, седем части, заключение, библиография и приложения. Съдържа 12 фигури с таблици и графики и 11 снимки. В първата част „Антропология на боклука, антропология на отпадъка“ авторката дефинира основния подход на изследването ѝ, а именно, антроположката перспектива към боклука. Дефинира обекта и предмета на изследването, изследователските хипотези и въпроси. Тук бих открила като новаторско обединяването на трите основни аспекта на отпадъка и боклука в културологично-антроположки план, съчетаващи трите експертизи на д-р Петрова, а именно – отпадъкът като материалност, отпадъкът като социална йерархия и отпадъкът като ресурс. За да изследва тези сложни отношения, освен, че е екипирана със съвременните теории и изследвания, тя се вглежда в локалния терен и наблюдава малките детайли като глобални процеси. Тук бих се съгласила със собствената ѝ оценка, че развива глобална етнография дотолкова, доколкото въпреки локалните и национални рамки, в които се създава и въобразява отпадъка и боклука, той е част от въздуха, който дишаме, водата, която пием и средата, в която живеем. Материалността е това, което свързва, от една страна, хората в глобален план, а, от друга страна, – техните отпадъци. Изследователската проблематика води към създаване на интердисциплинарно поле, в което тя да бъде изследвана и налага преосмислянето на класическата за антропологията дихотомия природа-култура и изобщо дисциплинарните граници между хуманитарните и точните науки. Предложението да използва подходите на Burawoy и Marcus позволява успешно да се изгради изследователска методология, чрез която да се проведе теренно и документално изследване.

Очертаната културна история на отпадъка и боклука с обобщена кратка история на отношението към сметта в българския контекст е много сериозна основа за последвалия анализ на трансформациите в българското общество, представено през казуса на осмислянето на отпадъците като нещо ненужно и като ресурс. Този подход също бих отделила като приносен, който може да бъде развит и за други изследователски полета съчетаващи общи обекти на изследване между социалните и точните науки. В трета глава „Към културната история на отпадъците“ фокусът постоянно се приближава и отдалечава от глобалното към локалното и обратно като се насочва и към „въобразяването“ на отпадъците като дискурси и политики, и към тяхното „създаване и ползване“ като културни практики. Интересни наблюдения авторката прави и върху локалните отговори

на глобалния въпрос за изменението на Земята и климатичните промени чрез промяна в отношението към отпадъците, но и като визуализация и дори материализация на бъдещите социални проблеми и неравенства, които вече ни „връхлитат“. За да се разберат противоречивите позиции на хората в локалния национален контекст, следващата глава е посветена на наследството, а именно: „Отпадъчното наследство на социализма: материална култура, мрежи, икономика“. Велислава Петрова прави анализ на политиката на социализма към отпадъка, но и отпадъците като биополитика на социалистическата държава, за да обясни трансформациите, които настъпват през 1990-те г. на XX в. и най-вече след 2007 г., когато България възприема европейските регулации. За мен лично беше много интересен анализът на въпроса „Wasteful ли е социализмът“, дотолкова, доколкото моите занимания с града на социализма и града в преход показват сходни наблюдения за форсираната промяна в културните практики на „новите градски жители“ и всекидневното на социалистическия човек в условия на системно възпроизвеждащ се дефицит на социалистическата икономика. Но в повечето случаи на „принудителна безотпадност“ през социализма се създават устойчиви модели за домашно рециклиране и повторна употреба на това, което в момента се е превърнало в отпадък. Мисля, че тази линия може да бъде развита в бъдещи изследвания, а и да се изведат формулировки на удачните практики, които да намерят приложение. Би ми било интересно да чуя мнението на кандидатката за евентуални приложения на резултатите от научните изследвания на отпадъците в практиката.

Специализацията и експертизата на гл. ас. д-р Велислава Петрова като изследовател на късния капитализъм е видна и в новаторския анализ на българския преход през трансформацията на отпадъците в главата „Отпадъкът като суровина“, в която се очертават параметрите на „икономиката на отпадъците“ като обща рамка за анализ на всекидневните потребителски практики на хората от гледна точка на отпадъците и промяната им в периода на преход. Тази трансформация е представена чрез анализ на „сивия контейнер“ като съдържащ не само общ отпадък, но и трансформиране на културни и социални практики в синхрон или контраст с различни политики. Наситена с примери от терена и анализ на казуса „боклукут на София“ като национално решение е следващата глава „Отпадъкът като материалност и въображение“, в чието заключение авторката очертава промяната на обществения договор, един от резултатите от който е

промяната в отношението към отпадъците. По подобен в методологическо отношение начин, чрез анализ на дебатите за такса смет и остойностяването на отпадъка като ресурс и като стока, се анализират дебатите за това как България да се включи в глобалните решения за преработването на отпадъците в последната глава „Отпадъкът като икономическа категория“. В заключението „Бъдещето ни. Отпадъците ни“ Велислава Петрова предлага и насоки в изграждането на публични политики, връщане на доверието в институциите, които могат да взимат решения и имат експертиза за преобразуването на отпадъците.

Към монографичната книга бих прибавила и група публикации, номерирани като 16.5.; 16.6; 16.7.; 16.12.;16.13; 16.16.; 16.21, които очертават новаторското изследователско поле на „антропология на отпадъка“ като „продължение“ на изследването на пазарите и пазарните пространства в градска среда. Те са примери и за пътя, по който в науката може да бъде „въведен“ и разработен един изследователски проблем и подход.

Велислава Петрова има принос и към градската антропология и градските изследвания като анализира взаимовръзките между образите на града и градските практики. Разнообразието от изследвания са представени в следващата група, в която бих обединила публикации с номера: 16.9.; 16.14.; 16.20.; 16.22. Съгласна съм с автооценката за принос на научните трудове на авторката в областта на материалната култура и храната дотолкова, доколкото тя възприема подхода на Даниел Милър, а не „традиционния“ за България подход за етнографията като изследване на материалната култура на традиционното общество. Представителни за това са публикациите й 16.4.; 16.8.; 16.10.; 16.15. И не на последно място бих открила и научните й и научно-приложни дейности в изследването на културните индустрии – публикации 16.4.; 16.8; 16.9.; 16.10.; 16.15.

Към приложните резултати трябва да се отбележи, че почти всички теоретични и теренни резултати от изследванията си Велислава Петрова представя пред студенти, дори разработва и нови курсове.

От предоставените данни е видно, че д-р Велислава Петрова активно участва в академичния обмен на научни знания като представя резултатите от изследванията си в 32

международни и научни форуми и бих казала, че е един от разпознаваемите млади колеги в европейската културна и социална антропология.

Важно е да се отбележи в рецензията, че Велислава Петрова е била стипендиант в многобройни програми за специализации, което подпомага нейното академично израстване и развитие на изследователските ѝ търсения. Тук ще отбележа някои: Fulbright Visiting Scholar at ISEES, UC Berkeley (2020), Advanced Academia Program Fellowship, Награждаваща институция: Center for Advanced Studies Sofia (2011), Research Fellow; doctoral programme, Награждаваща институция: Maison des Sciences de l'homme et de la société (2009).

Участва в редколегията на онлайн списанието Семинар_BG и е съставител на 5 специализирани броя на периодични списания.

Кандидатката е член в авторитетни научни организации, след които EASA, Association for Critical Heritage Studies и InASEA. Тя е сред учредителите на Българско общество за изследване на храната и Мрежа за културни изследвания София.

Впечатляващи са отзивите от работата на д-р Велислава Петрова като консултант в инфраструктурни проекти, в които е включено и изследване на социалното въздействие на предвидените дейности – експертиза, с която антрополозите можем много по-активно да участваме във вземането на решения и приложението им в различни местни общности. Отбелязвам тези дейности на кандидатката не само, защото те са подпомогнали изследователския ѝ процес във връзка с хабилитационния труд, но и защото това е още един начин да се даде публичност на хуманитарните и социалните учени във връзка с точните и приложните науки.

5. Критични бележки и препоръки

Нямам забележки, нито към представените материали, нито към формулираните приноси на кандидатката.

6. Лични впечатления за кандидата

Познавам гл. ас. д-р Велислава Петрова от повече от 10 години и имам отлични впечатления от нея. Смятам, че тя е талантива млада колежка, която вече е с утвърдено име, позиции, разпознаваемост в страната, Европа и САЩ, подпомогнала е много млади

изследователи не само като нейни студенти, но и като нейни дипломанти да се насочат към различни сфери на академичното и приложно хуманитарно познание, има сериозен издателски опит и би била активен хабилитиран член на катедра „История и теория на културата“.

7. Заключение за кандидатурата

След като се запознах с представените в конкурса материали и научни трудове и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси, потвърждавам, че научните постижения на кандидатката отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане от кандидата на академичната длъжност „доцент“ по ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата. Антропология на съвременните културни практики. Изследвания на материалната култура), обявен в ДВ бр. 67/04.08.2023 г. за нуждите на катедра „История и теория на културата“ към СУ „Св. Климент Охридски“ и не е установено плагиатство в представените по конкурса научни трудове, нито има съмнение за такова. Нямам общи публикации с кандидатката и нямам конфликт на интереси. Давам своята положителна оценка на кандидатурата.

II. ОБЩО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на гореизложеното, препоръчвам на научното жури да предложи на Факултетния съвет на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ да избере главен асистент д-р Велислава Юриева Петрова да заеме академичната длъжност „доцент“ по ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата. Антропология на съвременните културни практики. Изследвания на материалната култура).

16.12.2023 г.

(доц. д-р Меглена Златкова)